

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen lokalisoinnin tila 2003

Marko Grönroos
magi@iki.fi

31. elokuuta 2003

Tästä asiakirjasta

Tämä selvitys käsittelee avoimen lähdekoodin ohjelmistojen Suomen oloihin sopeuttamisen tilannetta vuonna 2003.

Selvitys on tuotettu Linux-Aktivaattori ry:n lokalisointityöryhmän käyttöön ja vapaasti jaettavaksi.

Marko Grönroos (magi@iki.fi), 2003

Tämän asiakirjan kopiointi ja levittäminen kokonaisuena on sallittu ei-kaupalliseen käyttöön. Muuhun käyttöön tulee olla tekijänoikeuden omistajan kirjallinen lupa.

Versiohistoria:

<i>Vuosi</i>	<i>Versio</i>	<i>Päivämäärä</i>	<i>Huomautuksia</i>
2003	1.0, 1. luonnos	27. elokuuta 2003	Keskeneräinen
2003	1.0,	31. elokuuta 2003	

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	4
1.1 Vapaat ja avoimen lähdekoodin ohjelmat.....	4
1.2 Lokalisoinnin tarve.....	5
1.3 Lokalisoinnin osa-alueet.....	5
1.4 Organisointi.....	6
1.4.1 Linux-Aktivaattori ry.....	6
1.4.2 Soveltava Linux-instituutti.....	6
1.5 Tuleva kehitys.....	7
2 Ohjelmistot.....	8
2.1 KDE-työpöytäympäristö.....	8
2.2 Gnome-työpöytäympäristö.....	9
2.3 OpenOffice.org.....	10
2.4 Mozilla.....	11
2.5 Järjestelmäohjelmat.....	12
2.6 Oikoluku.....	12
2.7 Tavutus.....	12
3 GNU/Linux-jakelupaketit.....	14
3.1 Red Hat Linux.....	14
3.2 Mandrake Linux.....	15
3.3 SuSE Linux.....	15
3.4 SOT Linux.....	15
3.5 IT Linux, Spectra Linux.....	16
3.6 Debian GNU/Linux.....	16
4 Muut käännökset.....	18
4.1 Man-sivut.....	18
4.2 Infosivut.....	19
4.3 HOWTO-ohjeet ja FAQ:t.....	19
4.4 WWW-sivustot.....	19
5 Yhteenveto.....	20
5.1 Käännöstilanne.....	20
5.2 Yhteystiedot.....	21

1 Johdanto

Tämä selvitys tarjoaa tietoa avoimen lähdekoodin ohjelmistojen sopeuttamisesta eli lokalisoinnista Suomen ympäristöön, erityisesti suomen- ja ruotsinkielisistä kielenkäännöksistä, niiden historiasta, meneillään olevasta käännöstyöstä ja suunnitteilla olevista projekteista. Selvityksessä ovat mukana sekä ohjelmistojen käyttöliittymät että käytönaikaiset ohjeet.

Lokalisoinnilla tarkoitetaan sovittamista tiettyyn maahan tai kulttuuriin eli lokaaliin; kielenkäännökset ovat tämän suurin ja tärkein osa-alue. Muita alueita ovat muun muassa paikallisten valuuttojen ja aika- ja päivämäärämuotojen määrittäminen.

Tämä selvitys keskittyy pääasiassa suomenkielisiin käännöksiin. Tilanteen ajankohta on elokuussa 2003.

Selvitys ei sisällä avoimeen lähdekoodiin perustuville käyttöjärjestelmille saatavien lukuisten kaupallisten (suljetun lähdekoodin) ohjelmien lokalisoinnin tilannetta.

1.1 Vapaat ja avoimen lähdekoodin ohjelmat

Avoimeen lähdekoodiin perustuvat ohjelmat ovat tietokoneohjelmia, joista on suorituskelpoisten ohjelmatiedostojen lisäksi saatavilla myös niiden lähdekoodi, jota saa muuttaa, kopioida ja jakaa vapaasti. Avoimet ohjelmat ja ohjelmistot ovat usein lahjakkaiden yksilöiden vapaa-ehtoistyönä kehittämiä, vaikkakin suuri osa niistä on kehitetty julkisissa organisaatioissa kuten yliopistoissa, sekä erityisesti yrityksissä niiden myymien laitteistojen tai oheispalvelujen ohjelmistoalustaksi. Avoimen lähdekoodin ohjelmistot, kuten alunperin Suomessa kehitetty Linux-käyttöjärjestelmäydin, ovat saaneet paljon maailmanlaatuista julkisuutta ja ovat nykyisin informaatioteknologian johtavia suuntauksia.

Tällaisia ohjelmia kutsutaan myös "vapauksi", silloin kun halutaan korostaa kaikkien vapautta tutkia ohjelmien toimintaa, tehdä niihin omia muutoksia ja jakaa ohjelmia ja niiden lähdekoodia edelleen, siten että koko vapaiden ohjelmistojen kehittäjien ja käyttäjien yhteisö voi hyötyä niistä.

Tärkein ja tunnetuin avoimen lähdekoodin ohjelmisto on GNU/Linux-käyttöjärjestelmä, joka koostuu Linux-ytimeistä ja suuresta joukosta vapaita GNU-ohjelmia. GNU/Linux-käyttöjärjestelmästä on lukuisia eri "jakelupaketteja", joista useimmat ovat kaupallisesti tuotettuja. Kuitenkin, koska niiden sisältämät ohjelmat ovat vapaita, on pakettien sisältö vapaasti jaettavissa ja kaikkien käytettävissä.

1.2 Lokalisoinnin tarve

Kielenkäännökset ovat välttämättömiä avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käytön yleistymiselle, koska tietokoneen käyttö ja käytön oppiminen on valtaosalle käyttäjistä helpompaa omalla äidinkielellä. Monimutkaiset järjestelmät on aina helpompi hahmottaa, jos niissä on edes jotain tuttua. Se alentaa kynnystä, jonka uusien ohjelmien käytön oppiminen muodostaa. Tämä koskee ei-teknistä käyttöä yrityksissä ja organisaatioissa, sekä kouluissa ja kotikäytössä.

Suomennosten julkisen rahoituksen tarvetta käsitellään tämän selvityksen liitteessä A annetussa lausunnossa avoimen lähdekoodin ohjelmistojen suomennoksesta.

1.3 Lokalisoinnin osa-alueet

Kielenkäännökset ovat lokalisoinnin tärkein osa-alue. Kielenkäännökset voidaan edelleen jakaa seuraaviin osa-alueisiin:

- Käyttöliittymät
- Käytönaikaiset ohjeet
- Ohjelmapakettien kuvaukset
- Asiakirjamallit
- WWW-sivut ja muut lisäpalvelut
- Tavutus
- Oikoluku

Näistä kaksi viimeistä, tavutus ja oikoluku, ovat kohtia, jotka voidaan ratkaista vain ohjelmallisesti. Kukin kieli vaatii käytännössä omat ohjelmansa tavutukseen ja oikolukuun, vaikkakin joissain tapauksissa ne voidaan pitkälti ratkaista yleisillä säännöillä.

Muita lokalisoinnin osa-alueita ovat muun muassa:

- Näppäimistön järjestys
- Lukuarvojen desimaalimerkki ja tuhaterotin
- Valuutat, niiden eri lyhenteet ja esitysmuodot
- Ajan ja päivämäärän muoto, aikavyöhykkeet, kesä- ja talviaikaan siirtyminen
- Viikon alkupäivä (sunnuntai vai maanantai), työpäivät ja juhlapäivät
- Kaupunkilistat, mukaan lukien maantieteelliset koordinaatit
- Paikalliset yhteystiedot
- Internet- ja muiden palveluntarjoajien asetukset

Jotkin näistä ovat hyvin tavallisia perusohjelmissa, kuten tekstinkäsittelyssä ja taulukkolaskennassa, kun taas jotkin ovat oleellisia vain erikoissovelluksissa.

1.4 Organisointi

Kunkin vapaa-ehtoisvoimin käännettävän ohjelmistokokonaisuuden käännöksistä vastaa itsenäisesti työskentelevä käännösryhmä. Ryhmien välillä ei ole ollut juurikaan viestintää.

Ainoan kaupallisesti tehdyn avoimen lähdekoodin ohjelmiston käännöskokonaisuuden, OpenOffice.org:in käyttöliittymän ja käyttöohjeen käännösten, organisoinnista kerrotaan tarkemmin kappaleessa 2.3.

1.4.1 Linux-Aktivaattori ry

Linux-Aktivaattori ry on vuonna 2001 perustettu valtakunnallisesti toimiva yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää Linuxin käyttöä yrityksissä, julkisissa tahoissa, järjestöissä ja yksityisten ihmisen toimesta. Se toimii järjestämällä tapahtumia, tuottamalla esityksiä ja luomalla mainosmateriaalia.

Lokalisointityöryhmä

2003 perustetun lokalisointityöryhmän tarkoituksena on edistää vapaaehtoisten kääntäjien värväämistä ja koulutusta, käännösprojektien välistä yhteistyötä ja rahoituksen saamista joillekin tärkeimmille käännöshankkeille (kts. liite A: *Lausunto avoimen lähdekoodin ohjelmistojen suomennoksesta*).

Lokalisointityöryhmän viestintä tapahtuu pääasiassa lokalisointi@linux-aktivaattori.org-sähköpostilistan välityksellä. Turussa järjestetään työryhmän paikallinen kokous noin kerran kuukaudessa. Ryhmällä on lisäksi IRC-kanava, #Lokalisointi, joka on tarkoitettu kaikkien käännöstiimien yhteiseksi keskustelukanavaksi muun muassa käännöksistä.

Työryhmä järjestää myös työpajatyypisiä tapahtumia, joissa kokoonnutaan tekemään käännöstyötä suuremmassa ryhmässä, keskustelemaan yhteisistä asioista ja antamaan koulutusta ja opastusta. Elokuussa 2003 järjestettiin ensimmäinen kolmipäiväinen kielenkäännöstyöpaja.

Viitteet

- Lokalisointityöryhmän kotisivu
<http://www.linux-aktivaattori.org/twiki/bin/view/Bazaar/LinuxFinnishLocalisation>
- Liittyminen lokalisointityöryhmän sähköpostilistalle
<http://lists.linux-aktivaattori.org/listinfo/lokalisointi>

1.4.2 Soveltava Linux-instituutti

Soveltava Linux-instituutti on Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen, Helsingin yliopiston Vantaan aikuiskoulutuskeskuksen ja Vantaan kaupungin sivistystoimen

projekti, jonka yhtenä tavoitteena on edistää avoimen lähdekoodin ohjelmistojen suomennosten laatua ja yhtenäisyyttä. Soveltava Linux-instituutti aloittaa toimintansa syksyn 2003 aikana, joten se ei ole vielä järjestänyt mitään käytännön toimintaa lokalisoinnin osalta.

1.5 Tuleva kehitys

Tämä asiakirja on tarkoitettu ylläpidettäväksi vuosittain, tai sitä mukaa kun lokalisoinnin tilassa tapahtuu merkittäviä muutoksia.

2 Ohjelmistot

Työpöytäympäristöt ja toimistopaketit ovat kielenkäännöksen kannalta oleellisimpia ohjelmistoja, sillä ne ovat ohjelmia, joita käyttävät tavalliset käyttäjät, jotka eivät välttämättä osaa englantia.

2.1 KDE-työpöytäympäristö

KDE on työpöytäympäristö, toisin sanoen, KDE on kokoelma ohjelmia, teknologiaa ja käyttöohjeita, joiden tarkoituksena on tehdä tietokoneen käyttäjän elämä helpommaksi. KDE:n tavoitteena on täyttää tarve helppokäyttöisestä työpöydästä Linux- ja UNIX-työasemissa, samankaltainen kuin Mac OS tai Windows -käyttäjärjestelmistä löytyvät työpöytäympäristöt.

KDE:n peruspakettiin sisältyy yli sata ohjelmaa: apuohjelmia, Internet-apuohjelmia, tekstityökaluja, multimedia- ja kuvankäsittelyohjelmia, ohjelmistonkehitystyökaluja, pelejä ja opetusviihteen sovelluksia. KDE:n sovellustietokannassa on saatavilla yli 1,800 vapaata ohjelmaa, ohjelmakirjastoa ja teemapakettia.

KDE:n peruspaketti on nykyisellään käännetty yli 50:lle eri kielelle, käännösasteen vaihdellessa paljon eri kielten välillä. Näiden käännösten tekemiseen on osallistunut noin 300 ihmistä ympäri maailmaa. KDE:n kääntäminen tapahtuu kehittyneellä KBabel-käännöstyökalulla (kts. liite B.1: *KBabel*).

Lisensointi

KDE-sovellukset on lisensoitu GNU GPL-lisenssin alaisuudessa ja ohjesivut vapaan GNU FDL (Free Documentation License) -dokumentaatiolisenssin alaisuudessa. Myös niiden kielenkäännökset tulee tällöin lisensoida samojen lisenssien alaisuudessa.

Kielenkäännöksen tila

Kim Enkovaara (kim.enkovaara@iki.fi) suomensi KDE:n versio 1.0:n kokonaan itse. Sittemmin käännöstyöhön on ottanut osaa useita muitakin vapaaehtoisia. Käännökset ovat pääosin hyvin tehtyjä. Ohjeiden suomennos aloitettiin vasta kesäkuussa 2003 ja käännöstyö edistyy hitaasti.

Suomen kielen käännöstilanne 29. heinäkuuta julkaistussa versiossa 3.1.3 oli noin 86% käyttöliittymien 44,121 merkkijonosta ja 2% käyttöohjeista, joiden tekstimäärä on jonkin verran suurempi kuin käyttöliittymien. Käännösten tilasto koskee vain KDE:n peruspaketin mukana tulevia ohjelmia ja KOffice-toimistopakettia: erillisiä ohjelmia ei yleisesti ole juurikaan suomennettu, koska niiden käännöksille ei ole samanlaista yhteistä järjestelyä kuin peruspaketin käännöksille. KOfficen

käännösprosentti on kuitenkin (heinäkuussa 2003) hyvin alhainen: käyttöliittymien merkkijonoista vain 26% on käännetty.

KDE:n ruotsinkieliset käännökset ovat sen kattavimmat käännökset millekään kielelle: sekä käyttöliittymien että käyttöohjeiden merkkijonoista on versiossa 3.1.3 kaikki käännetty.

Muu lokalisointi

KDE tarjoaa sen sovelluskehystä käyttäville ohjelmille aika- ja päivämäärämuotojen, rahayksiköiden ja lukujen esitysmuotojen lokalisoinnin. Nämä ovat Suomen osalta kunnossa.

Kppp on modeemiyhteyksiin perustuvien Internet-yhteyksien hallintaohjelma. Siitä puuttuvat suomalaisten Internet-palveluntarjoajien asetustiedot ja soittoyhteyksien puhelinnumerot.

KStars on planetaario-ohjelma. Siinä on määritelty noin kymmenen Suomen kaupungin koordinaatit.

Viitteet

- KDE:n internationalisoinnin (ja lokalisoinnin) kotisivu:
<http://i18n.kde.org/>
- KDE:n suomen käännöstiimin kotisivu:
<http://kde-fi.org/>

2.2 Gnome-työpöytäympäristö

Gnome-projekti on yritys luoda kattava, vapaa ja helppokäyttöinen työpöytäympäristö, sekä monipuolinen ohjelmointikehys ohjelmistokehittäjille. Gnome-työpöytäympäristö toimii useissa eri UNIX-tyyppisissä käyttöjärjestelmissä, kuten GNU/Linux, Sun Solaris, HP-UX, BSD ja Apple Darwin -käyttöjärjestelmissä. Gnomea kehittää paitsi vapaaehtoisuhteisö, myös joukko käyttöjärjestelmä- ja laitevalmistajia, kuten HP, Mandrake, Novell, Red Hat ja Sun Microsystems.

Gnome on internationalisoitu kattavasti ja sen lokalisointi on organisoitu *The Gnome Translation Project* -projektin alaisuuteen. Lokalisointi löytyy eri asteisesti 44:lle kielelle.

Kielenkäännösten tilanne

Gnomen viimeisin julkaistu versio 2.2 (11,839 merkkijonoa) on käännetty kokonaan suomeksi ja ruotsiksi tärkeimpien (desktop- ja developer-libs -ryhmien) moduulien osalta. Gnomen syyskuussa 2003 julkaistavasta versiosta 2.4 on tärkeimpien moduulien osalta suomennettu elokuussa noin 81%. Käännösprojektin kattama koko merkkijonon määrä on kuitenkin noin 57,000, joista on suomennettu vasta noin 40%. Ruotsiksi näistä on käännetty 99%.

Gnomen suomennosryhmää vetää Sami Pesonen (sampeson@iki.fi). Ryhmässä on

työskennellyt 20 kääntäjää, joskin käännökset on tehty pääosin noin kuuden henkilön voimin. Ryhmällä on oma IRC-kanava, #gnome-fi. Ruotsinnosryhmää vetää Christian Rose (menthos@gnome.org) ja käännökset on tehty kuuden henkilön voimin.

Viitteet

- Gnomen kotisivu
<http://www.gnome.org/>
- Gnomen suomentajaryhmän kotisivu
<http://gnome-fi.org/>
- Gnomen suomentajaryhmän IRC-kanavan kotisivu
<http://irc.gnome-fi.org/>
- Gnomen ruotsintajaryhmän kotisivu
<http://gnome-sv.sourceforge.net/>

2.3 OpenOffice.org

OpenOffice.org on toimisto-ohjelmapaketti, joka sisältää tekstinkäsittelyn, taulukkolaskennan, esitysgrafiikan, piirto-ohjelman, tietokantaliittymät ja paljon muuta. Sen tiedostomuoto perustuu avoimelle XML-määrittelylle ja siinä on tuonti- ja vientisuotimet Microsoft Office -ohjelmille (MS Word, MS Excel). Se on toiminnallisuudeltaan hyvin pitkälle Microsoft Officea vastaava, joillain lisäyksillä.

OpenOffice.org perustuu saksalaisen Star Division -yrityksen tekemään StarOffice -tuotteeseen, jonka amerikkalainen tietokone- ja käyttöjärjestelmävalmistaja Sun Microsystems osti ilmeisesti strategisista syistä: sen yksi päätuote on Sun Solaris -käyttöjärjestelmä ja StarOffice oli kehittynein siinä toimiva toimistopaketti. StarOfficen julkaiseminen avoimena lähdekoodina oli ilmeisen strateginen veto myös Microsoftia vastaan, jonka käyttöjärjestelmien monopoliasema perustuu hyvin pitkälti Microsoft Officeen, joka on toimisto-ohjelmien de facto -standardi. Avoimen lähdekoodin versiolle annettiin nimeksi OpenOffice.org (.org-liite johtuu OpenOffice-nimen tavaramerkkiongelmista).

Sun on lisensoinut OpenOffice.org:in lähdekoodin kolmen eri lisenssin alaisuudessa: GNU GPL:n, GNU LGPL:n ja SISSL:in (Sun Industry Standards Source License). Toisin kuin GPL tai LGPL, SISSL-lisenssi mahdollistaa sellaisten muutosten tekemisen lähdekoodiin, joiden lähdekoodia ei ole pakko julkaista avoimesti. Eräänä huomionarvoisena seikkana on myös se, että jos (ja vain jos) muutokset halutaan liittää osaksi Sunin ylläpitämää OpenOffice.org:in pääkehityspuuta, vaatii Sun muutosten tekijänoikeuksien luovuttamisen myös Sunille; kaikkien kehittäjien täytyy allekirjoittaa erityinen luovutussopimus.

OpenOffice.org on saatavilla GNU/Linux, Sun Solaris, Apple Mac OS X ja Microsoft Windows -käyttöjärjestelmille.

Kielenkäännösten historia

Sekä Kongo Group Oy että SOT (Oy Suomen Ohjelmistotyö Ab) aloittivat OpenOffice.orgin suomentamisen jotakuinkin samanaikaisesti vuonna 2001. Kongo Group teetätti käännöksen turkulaisessa PasaNet-kielitoimistossa, kun taas SOT teki sen ilmeisesti sisäisesti. Voimme päätellä, että nämä käännökset, joita ei palautettu OpenOffice.org:in lähdekoodipuuhun, oli tehty SISSL-lisenssin mukaisesti suljettuina laajennuksina. Tuloksena oli kaksi erilaista ja terminologiaaltaan epäyhteensopivaa versiota. Sun Microsystems osti Kongo Groupin teettämän käännöksen itselleen keväällä 2002, kehitti sitä edelleen ja julkaisi sen StarOffice 6.0 -tuotteessaan. Myöhemmin Sun antoi tämän Kongo Groupin teettämän käännöksen (mutta ei omaa jatkokehitystään) avoimeen OpenOffice.org-lähdekoodipuuhun. Tämä koski kuitenkin vain käyttöliittymien käännöksiä; käytönaikaisten ohjeiden käännöksiä ei vielä ole annettu.

Kongo Groupin vuonna 2001 PasaNetillä teettämässä käännöksessä käytettiin myös Helsingin yliopiston käännöstieteen laitoksen kahden opiskelijan tekemää osittaista käännöstä.

Kielenkäännösten tilanne

Elokuussa 2003 on OpenOffice.org 1.1rc1:n käyttöliittymä enimmäkseen käännetty, mutta käytönaikaisia ohjeita ei.

Viitteet

- OpenOffice.orgin suomen lokalisointiprojektin kotisivu
<http://fi.openoffice.org/>
- Kongo Group valittu StarOffice-suomennosten alihankkijaksi
<http://fi.sun.com/uutiset/pressrelease2002/0225.html>
- DigiToday: Suomenkielinen OpenOffice-paketti parantaa Linuxin käyttöä
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/dd20010621114602_ak_54820782

2.4 Mozilla

Mozilla on kehittynein avoimeen lähdekoodiin perustuva WWW-selain. Se on oletusselaimena monissa Linux-jakeluversioissa ja on saatavissa myös Windows-käyttöjärjestelmille.

Kielenkäännösten tilanne

Mozilla on käännetty suomeksi kattavasti ja melko hyvin. Suomen kielen kielipaketti on saatavilla Mozillan viimeisimmälle stabiilille versiolle 1.4, mutta ei aivan kaikille muille; kielipaketit eivät lainkaan toimi epäyhteensopivien ohjelmaversioiden kanssa. Suomen kielen kielipaketti ei tule Mozillan mukana, vaan se täytyy asentaa itse. Tällöin ohjelma on käyttäjälle englanninkielinen, kunnes hän saa paketin asennettua. Mozilla ei myöskään seuraa käyttöjärjestelmän kieliasetusta (esim. LANG-ympäristömuuttujan mukaisesti). Suomennostyö on tehty kolmen kääntäjän voimin.

Viitteet

- Mozillan lokalisointiprojekti
<http://www.mozilla.org/projects/l10n/>

2.5 Järjestelmäohjelmat

Monet muut ohjelmistot ja kirjastot on käännetty *Translation Project* -projektissa. Mukana on paljon järjestelmäohjelmia, kuten `bash`, `gawk` ja `tar`, peruskirjastoja kuten `libc` ja ohjelmointikieliä kuten Python.

Projektin kattamassa 104:ssä ohjelmapaketissa on kaikkiaan 48,137 merkkijonoa. Näistä on käännetty suomeksi noin 14% ja ruotsiksi noin 50%. Suomen kielen kääntäjiä on projektissa ollut 11, vetäjänä Sami Laine (sami.laine@iki.fi), ja ruotsin kielen 38, vetäjänä Göran Uddeborg (goeran@uddeborg.pp.se).

Viitteet

- Suomen kielen kääntäjätiimin projektisivut
<http://www2.iro.umontreal.ca/~pinard/po/registry.cgi?team=fi>
- Ruotsin kielen kääntäjätiimin projektisivut
<http://www2.iro.umontreal.ca/~pinard/po/registry.cgi?team=sv>

2.6 Oikoluku

Soikko on Pasi Ryhäsen (pry@iki.fi) tekemä laadukas suomen kielen oikoluku- ja tavutusohjelma, joka toimii OpenOffice.org-toimistopakettin Linux- ja Windows-versioissa. Soikko ei ole avointa lähdekoodia, mutta sen binaaria saa jakaa vapaasti.

Pauli Virtanen on tehnyt Soikon päälle Tmispell-ohjelman, jonka avulla Soikkoa voi käyttää myös muissa ohjelmissa. Tmispell emuloi Ispell-ohjelmaa, jota monet oikolukua tarvitsevat ohjelmat, kuten KDE-ohjelmat ja LaTeX, käyttävät.

OpenOffice.org-ohjelmiston kaupallisissa versioissa StarOffice (Sun Microsystems) ja OpenOffice.fi Pro (Kongo Group Oy) on suomen kielen oikoluku. OpenOffice.fi:n oikoluvun on tehnyt Lingsoft Oy.

Viitteet

- Soikko
<http://www.hut.fi/~pry/soikko/>
- Tmispell
<http://www.hut.fi/~ptvirtan/programs/tmispell.html>

2.7 Tavutus

Soikko (katso yllä) tarjoaa myös suomen kielen tavutuksen.

LaTeX-tekstinladontajärjestelmässä on hyvälaatuinen suomen kielen tavutus, joka

on toteutettu LaTeXin tavutusjärjestelmän säännöillä. Suomen tavutus tehtiin siihen alunperin vuonna 1986; nykyiset tavutussäännöt ovat vuodelta 1988. LaTeXin tavutus ei ole suoraan muiden ohjelmien käytettävissä.

3 GNU/Linux-jakelupaketit

Useimmissa GNU/Linux-jakelupaketeissa tulevat mukana suomenkieliset KDE- ja Gnome-työpöytäympäristöt, järjestelmäohjelmat ja joissain myös suomennettu OpenOffice.org-toimistopaketti. Monissa on myös suomenkielinen asennus ja hallintaohjelmia.

Tässä selvityksessä ei käsitellä muita avoimeen lähdekoodiin perustuvia käyttöjärjestelmiä, kuten GNU/FreeBSD tai GNU/OpenBSD. Niiden jakelupaketit sisältävät jotakuinkin samat sovellukset kuin GNU/Linux-jakelupaketit, ja monista ohjelmistoista on saatavilla samat suomennetut versiot.

3.1 Red Hat Linux

Red Hat Linux on jo pitkään ollut maailman käytetyin GNU/Linux-jakelupaketti. Red Hat Linux on kaupallinen jakelupaketti, josta jaetaan myös vapaata versiota; myytävissä paketeissa tulee mukana ei-vapaita kaupallisia ohjelmia. Myös monet muut jakelupaketit, kuten Mandrake Linux ja SuSE Linux perustuvat siihen ja erityisesti sen RPM-ohjelmapakettimuotoon. Koska monien näiden johdannaisjakelupakettien kokoonpano sisältää yleensä lähes kaikki Red Hatin kokoamat RPM-paketit, ovat myös kaikki niissä tulevat kielenkäännökset mukana johdannaisten kokoonpanossa.

Kielenkäännöksen tilanne

Asennusohjelma on joissain aiemmissa versioissa ollut suomennettu, mutta Red Hat Linux 9 -paketissa suomennosta ei enää ole mukana. Red Hat Linux sisältää suomen kielen lokaalin, Translation Project -projektin tuottamat käännökset ja KDE- ja Gnome-työpöytäympäristöt, mutta vain englanninkielisen OpenOffice.org-toimistopaketin.

Monien ohjelmien, kuten KDE:n ja erityisesti KOfficen, suomennokset ovat olleet puutteellisia joissain Red Hat Linuxin versioissa. Tämä on johtunut siitä, että KDE:n julkaisuissa on erilliset käännösjulkaisut, jotka julkaistaan joitain viikkoja englanninkielisen julkaisun jälkeen. Esimerkiksi versiossa 3.1 on hieman vajavaiset käännökset verrattuna versioon 3.1.1, joka on käännösjulkaisu. Red Hat ei ole käyttänyt näitä käännösjulkaisuja, vaan perusjulkaisuja. KOfficen käännökset taas eivät usein ole olleet mukana lainkaan, koska sen julkistus tapahtuu erillään KDE:n pääpaketista.

3.2 Mandrake Linux

Mandrake Linux on ranskalaisen Mandrakesoftin tekemä kaupallinen jakelupaketti, joka perustuu Red Hat Linuxiin. Siihen on lisätty monia tehokkaita ja käyttäjäystävällisiä hallinta- ja asetusohjelmia. Monet pitävät sitä kaikkein käyttäjäystävällisimpänä ja helppokäyttöisimpänä GNU/Linux-jakelupakettina. Johtuen sen käyttäjäystävällisyydestä ja avoimesta jakelupolitiikasta, on se suosittu yksityiskäyttäjien keskuudessa.

Kielenkäännöksen tilanne

Mandrake Linux versio 9.1 pitää täysin suomenkielisen asennuksen ja hallintaohjelmien lisäksi sisällään suomennetut KDE- ja Gnome-työpöytäympäristöt, järjestelmäohjelmat (Translation Project) ja OpenOffice.org-toimistopakettin.

Asennus- ja hallintaohjelmien suomennokset ovat varsin kattavat: 9260 merkkijonosta on käännetty täydet 100% suomeksi ja lähes saman verran ruotsiksi (tilanne 5.7.2003). Suomennokset ovat kuitenkin laadultaan erittäin heikot.

Käännöstyötä koordinoi *Thomas Backlund* (tmb@iki.fi). Käännöstyössä on ollut mukana neljä henkilöä.

Viitteet

- Käännösprojektin kotisivu
<http://www.mandrakelinux.com/110n/fi.php3>

3.3 SuSE Linux

SuSE Linux on saksalainen jakelupaketti, joka perustuu Red Hat Linuxiin. Siihen on lisätty merkittävä määrä tehokkaita ja käyttäjäystävällisiä hallinta- ja asetusohjelmia. SuSE Linux on tällä hetkellä Euroopan johtava kaupallinen Linux-toimittaja, joka on vahvasti yhteistyössä erityisesti eri maiden julkisten tahojen kanssa.

Kielenkäännöksen tilanne

SuSE Linuxin asennuksesta ja hallintaohjelmista ei vielä ole saatu aikaiseksi suomenkielistä käännöstä.

3.4 SOT Linux

SOT Linux on suomalaisen SOT Oy Suomen Ohjelmistotyö Ab:n tuottama Red Hat Linux -pohjainen jakelupaketti. Aikaisemmin sitä myytiin nimellä Best Linux.

Kielenkäännöksen tilanne

SOT Linuxissa on suomenkielinen asennus ja sille on suomenkieliset käyttö- ja asennusohjeet. Ohjeiden suomennos on hieman heikkolaatuinen ja virheistä päätellen ne on käännetty englannista (kuitenkin englanninkieliset ohjeet ovat

kielellisesti korkealaatuisia). Sekä englannin- että suomenkieliset ohjeet ovat SOT:in omistamien tekijänoikeuksien alaiset, eikä niitä ole lisensoitu vapaan lisenssin alaisuudessa.

SOT myy myös SOT Office -toimistopakettia ja sen vapaata versiota. Paketti perustuu OpenOffice.org:iin. Myös SOT Office ja sen ohjekirja ovat saatavilla suomenkielisenä. Tosin myös tämän ohjekirjan suomen kieli on huonohkoa ja on ilmeisesti käännetty englannista.

SOT Linuxilla on oma käännösprojektinsä, jonka puitteissa on tarkoitus kääntää ainakin asennusta ja asennusohjeita. SOT Linuxin WWW-kotisivut (www.sotlinux.org) ovat vain englanniksi.

3.5 IT Linux, Spectra Linux

IT Linux oli suomalaisen IT Press -kustannusyhtiön vuosina 2000-2002 julkaisema, Raimo Kosken (raimo.koski@raimokoski.com) kehittämä Red Hat Linuxiin perustuva GNU/Linux-jakelupaketti. Spectra Linux oli suomalaisen Probatu Technologiesin siitä eteenpäin kehittämä versio, jonka kehitys kuitenkin lopetettiin version 1.2 jälkeen vuonna 2003.

Kielenkäännöksen tilanne

Spectra Linux 1.2:n asennus on valittavissa suomen- tai ruotsinkielisenä (muiden kielten lisäksi) ja siinä on mukana suomen- ja ruotsinkieliset KDE, Gnome ja Translation Projectin kääntämät järjestelmäohjelmat. Mukana on englannin- ja ruotsinkielisen OpenOffice.org:in lisäksi myös suomenkielinen OpenOffice.org varustettuna suomenkielisellä oikoluvulla ja tavutuksella (Soikko, kts. kappale 2.6: *Oikoluku*).

Raimo Kosken ja Tomi Kajalan kirja *Linux - Asentajan käsikirja 2003* (IT Press) perustuu Spectra Linux 1.2:een ja sisältää sen CD-levyt (4 kpl).

Viitteet

- Spectra Linux 1.2 -sivut
<http://www.raimokoski.com/>

3.6 Debian GNU/Linux

Debian GNU/Linux on vapaa käyttöjärjestelmä, joka on erityisesti Linux-kehittäjien ja vapaiden ohjelmistojen aktivistien suosiossa. Se on käytetyin Red Hat Linuxiin pohjautumaton jakeluversio. Debianin ohjelmapakettien tiedostomuoto ja pakettien asennuksen ja päivityksen automatisointitekniikka ovat oleelliset erot Red Hat -pohjaisiin Linux-jakeluihin verrattuna. Debianin mukana tulee lähes 9,000 ohjelmapakettia.

Kielenkäännöksen tila

Debianin käännösprojekteissa on neljä osuutta: Debianin WWW-sivut, asennus- ja käyttöohjeet, käynnistyslevykkeet ja ohjelmapakettien kuvausten käännökset.

Debianin kotisivut, <http://www.debian.org/>, on käännetty sekä suomen että ruotsin kielelle tärkeimmiltä osiltaan melko kattavasti. Kaikkiaan 1,722 sivusta on käännetty 23% suomeksi ja 85% ruotsiksi (kääntämättömät ovat pääasiassa vanhoja uutisia ja tietoturvatiedotteita). Lisäksi käännettävänä on 685 irrallista merkkijonoa, joista on käännetty 96% suomeksi ja 95% ruotsiksi. Sivujen käännöksen laatu on hyvä ja niitä päivitetään jatkuvasti muun muassa uutisten ja osittain myös tietoturvatiedotteiden osalta. Suomen- ja ruotsinkieliset sivut toimivat automaattisesti niissä selaimissa, joissa jompi kumpi kieli on asetettu oletuskieleksi; muutoin sivuille pääsee osoitteilla <http://www.debian.org/index.fi.html> (suomi) ja <http://www.debian.org/index.sv.html> (ruotsi). Sivujen suomennosta koordinoi Tommi Vainikainen (thv+debwww@iki.fi). Ruotsinkielistä käännöstä koordinoi Peter Karlsson (peterk@debian.org).

Asennus- ja käyttöohjeita ei ole suomennettu lainkaan; Debianin edellisen version 2.2 asennusohjeet oli suomennettu Tapio Lehtosen (tale@debian.org) ja Antti-Juhani Kaisanahon (ajk@debian.org) koordinoiman käännösprojektin toimesta ja käynnistyslevykkeistä on Tapio Lehtosen tekemä suomenkielinen käännös. Näitä käännöksiä ei kuitenkaan ole ylläpidetty Debianin versiossa 3.0. Asennusohjeita ei ole myöskään ruotsin kielellä. Käynnistyslevykkeistä on Peter Karlssonin koordinoima ruotsinkielinen käännös.

Debianin ohjelmapakettien kuvauksia varten on erillinen käännösprojekti, Debian Description Translation Project (DDTP), joka kattaa lähes yhdeksän tuhannen ohjelmapaketin kuvaukset. 22,905:stä kuvauksesta on käännetty suomeksi 5% ja ruotsiksi 0,5%. Pakettikuvausten käännösprojektia suomeksi koordinoi Tarmo Toikkanen (tarmo.toikkanen@iki.fi).

Debianin mukana tulee lisäksi saatavilla olevat suomennokset KDE- ja Gnome-työpöytäympäristöistä ja man-sivuista (kts. kappale 4.1).

Viitteet

- Suomen käännösprojektin kotisivu
<http://www.debian.org/international/Finnish>
- Ruotsin käännösprojektin kotisivu
<http://www.debian.org/international/Swedish>
- Debian Description Translation Project
<http://ddtp.debian.org/>
- Debianin DDTP:iden käännöstilanteen tilastot
<http://ddtp.debian.org/pdesc/status/>

4 Muut käännökset

4.1 Man-sivut

Man-sivut ovat standardeja ohjesivuja, jotka ovat olleet käytössä monta vuotta monessa käyttöjärjestelmässä, mukaan lukien GNU/Linux- ja eri UNIX-käyttöjärjestelmät. Ne ovat erittäin yksityiskohtaisia ja paras lähde useimmista UNIX-komennoista ja sovelluksista. Man-sivut on jaettu "osioihin", joissa on eri tyyppisiä man-sivuja:

Osio 1	Käyttäjän komennot
Osio 2	Järjestelmäkutsut
Osio 3	Aliohjelmat
Osio 4	Laitteet
Osio 5	Tiedostomuodot
Osio 6	Pelit
Osio 7	Sekalaista
Osio 8	Järjestelmän ylläpito
Osio 9	Käyttöjärjestelmän ydin

Suurimman osan man-sivuista sisältö on pääasiassa hyvin teknistä, joten niiden kääntäminen ei ole tarpeellista. Oleellisimpia ovat tavanomaisimmat komentorivi-komennot ja -ohjelmat (osio 1).

Lisensointi

Man-sivujen englanninkielisen version teksti on yleisesti lisensoitu sen ohjelman lisenssin mukaan, johon ne liittyvät. Lisenssi on siten yleensä GNU GPL tai nk. BSD-tyylinen lisenssi.

Suomennoksen historia

SOT (Oy Suomen Ohjelmistotyö Ab) järjesti vuoden 1997 tienoilla vapaaehtoisprojektin man-sivujen kääntämiseksi, jonka puitteissa suomennettiin noin 200 sivua. Suomennokset olivat mukana Best Linux -jakelupaketissa. Raimo Koski on julkaissut myös painettuja käyttöoppaita, joissa man-sivut ovat olleet mukana.

Projektin tuottamat käännökset ovat kuitenkin nykyään jo vanhentuneita.

4.2 Infosivut

Infosivut ovat man-sivuja uudempi ohjearjestelmä, joissa on erityisen selaimen avulla selattava hierarkinen rakenne. Monien GNU-ohjelmien dokumentaatio on saatavilla nimenomaan infosivuina.

Infosivujen sisältö on pääasiassa hyvin teknistä, joten niiden kääntäminen ei ole tarpeellista.

Kielenkäännöksen tila

Infosivuja ei tiettävästi ole suomennettu lainkaan, eikä niiden suomentamiseksi ole käynnissä hankkeita.

4.3 HOWTO-ohjeet ja FAQ:t

HOWTO-ohjeet ovat aihekohtaisia käytännönläheisiä ohjekirjoja monista GNU/Linux-käyttäjärjestelmän aihepiireistä. HOWTO-ohjeita on 469, joista osa on pienempiä ja suppeampia Mini-HOWTO -ohjeita. Niitä ylläpidetään Linux-dokumentointiprojektin (TLDP, The Linux Documentation Project, <http://www.tldp.org/>) alaisuudessa.

FAQ:t sisältävät vastauksia usein kysytyihin kysymyksiin. TLDP:n alaisuudessa olevia FAQ:eja on vain 13. Eri aiheiset FAQ:t ovat kuitenkin hyvin yleisiä ja niitä on kokonaisuudessaan valtava määrä.

Kielenkäännöksen tila

Vain Finnish-HOWTO on suomennettu. 21 HOWTO-ohjetta ja 10 Mini-HOWTO -ohjetta on käännetty ruotsiksi.

FAQ:eja ei ole suomennettu. On kuitenkin saatavilla sfnet.atk.linux-uutisryhmän oma FAQ, osoitteessa <http://sal-faq.sourceforge.net/>. Se ei ole käännös ja sillä on parisen kymmentä suomalaista kirjoittajaa. Sen ovat toimittaneet Kalle Valo (kalle.valo@hut.fi) ja Juhani Rantanen (misty@sgic.fi).

4.4 WWW-sivustot

Suurimmat käännetyt vapaiden ohjelmistojen WWW-sivustot lienevät Debianin (kts. kappale 3.6) ja Mandraken (kts. kappale 3.2) kotisivut. Vain harvat sivustot on internationalisoitu siten, että niiden kielenkäännökset olisi helppo tehdä.

5 Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että valtaosa tärkeimmistä kielenkäännöksistä on tehty melko kattavasti ja käännösten laatu on suhteellisen hyvä. Ruotsinkielisten käännösten lukumäärä on noin kaksinkertainen suomenkielisiin verrattuna.

Tarkempi numeerinen yhteenveto käännöstilanteesta on saatavilla alla. Käännösten painotus on hyvin vahvasti tavalliselle käyttäjälle näkyvissä asioissa, kuten graafisissa käyttöliittymissä, joten tavallisessa käytössä näkyvien käännettyjen merkkijonojen osuus on paljon suurempi.

Suurimmat käytännön puutteet ovat käyttöjärjestelmien ja erillisten ohjelmien ohjeiden käännöksissä. Ongelmia on myös siinä, että eri jakelupaketit eivät aina sisällä kaikkia olemassa olevia käännöksiä, tai ne eivät jostain syystä toimi.

5.1 Käännöstilanne

Alla olevassa taulukossa on annettu eri ohjelmistokokonaisuuksien käännöstilanne. Tiedostojen ja merkkijonojen lukumäärät ovat kokonaismääriä; prosenttiluvut kertovat käännetyin osuuden kullekin kielelle.

<i>Ohjelmisto</i>	<i>Tiedost.</i>	<i>Merkkij.</i>	<i>Suomi</i>	<i>Ruotsi</i>
KDE 3.1.x		44121	80%	100%
KDE 3.1.x dokumentaatio*	468		2%	100%
Gnome 2.2*		12032	100%	100%
Gnome 2.4		55798	36%	95%
OpenOffice 1.1		19000	90%	100%
Mandrake Linux 9.1		9259	100%	91%
Debian WWW-sivut	1722		23%	85%
Translation Project		48137	14%	50%
<i>Yhteensä</i>		<i>176315</i>	<i>47%</i>	<i>79%</i>

* KDE:n dokumentaatiosta ei ole saatavilla käännöstilannetta merkkijonojen lukumääränä laskettuna, joten sitä ei ole otettu huomioon loppusummissa; niiden huomioon ottaminen pienentäisi suomen kielen käännösprosenttia arviolta noin 10% (yhteensä n. 37%) ja nostaisi ruotsin käännösprosenttia noin 3% (yhteensä n. 82%). Gnome 2.2:n lukuja ei ole otettu huomioon loppusummissa.

Tilastosta puuttuvat IT Linux, Spectra Linux ja SOT Linux -asennusten käännökset, Debian GNU/Linux käännökset ja muut sekalaiset käännökset, joita on olemassa. Siitä puuttuvat myös ne yleisten HOWTO-, man- ja infosivujen käännökset ja monien muiden ohjeiden ja WWW-sivustojen käännökset, joita ei ole tehty

käytännössä lainkaan. Näiden pohjalta voisi hyvin karkeasti arvioida, että kaiken vähänkin tarpeellisen materiaalin (hyvin teknisiä ohjeita lukuunottamatta) todellinen käänösprosentti on noin 15-25%.

5.2 Yhteystiedot

Alla olevassa taulukossa on olennaisimpien Linux-käännösprojektien ja organisoitiprojektien yhteystiedot.

<i>Taho</i>	<i>Koordinaattori</i>	<i>Sähköposti</i>	<i>URL</i>
KDE	Kim Enkovaara	kim.enkovaara@iki.fi	http://kde-fi.org/
Gnome	Sami Pesonen	sampeson@iki.fi	http://gnome-fi.org/
Mandrake Linux	Thomas Backlund	tmb@iki.fi	http://www.mandrakelinux.com/110n/fi.php3
Debian GNU/Linux	Tommi Vainikainen, Tarmo Toikkanen	debian-fi@debian.org	http://www.debian.org/international/Finnish
Translation Project	Sami Laine	sami.laine@iki.fi	http://www2.iro.umontreal.ca/~pinard/po/registry.cgi?team=fi
OpenOffice.org	Asmo Koskinen	asmok@openoffice.org	http://fi.openoffice.org/
Linux-aktivaattori ry, lokalisointityöryhmä	Marko Grönroos, Maria Pinjanainen	lokalisointi@linux-aktivaattori.org	http://www.linux-aktivaattori.org/twiki/bin/view/Bazaar/LinuxFinnishLocalisation
Sovellettu Linux-instituutti	Seppo Koskela	seppo.koskela@helsinki.fi	http://www.linux-aktivaattori.org/twiki/bin/view/Bazaar/AppliedLinuxInstitute

Liite A. Lausunto avoimen lähdekoodin ohjelmien suomennoksesta

Tämä lausunto koskee avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käyttöönottoa julkisissa organisaatioissa, yrityksissä ja henkilökohtaiseen käyttöön. Laadukkaiden suomenkielisten käännösten saaminen avoimen lähdekoodin ohjelmista on tärkeä edellytys niiden laajalle käyttöönotolle. Käännöstyöhön tarvitaan julkista rahoitusta.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistot ovat tietokoneohjelmia, joista on aina saatavilla vapaasti myös niiden lähdekoodi, ja joita saa vapaasti käyttää, muuttaa ja levittää edelleen. Nämä ohjelmat ovat usein lahjakkaiden yksityishenkilöiden vapaaehtoistyönä kehittämiä, vaikkakin suuri osa niistä on kehitetty yrityksissä tukemaan yritysten laite- tai palvelutarjontaa, sekä julkisissa organisaatioissa kuten yliopistoissa. Avoimen lähdekoodin ohjelmistot, kuten alunperin Suomessa kehitetty Linux-käyttöjärjestelmä, ovat saaneet paljon maailmanlaatuista julkisuutta ja ovat nykyisin informaatioteknologian johtavia suuntauksia.

Yritykset, julkiset laitokset, järjestöt ja yksityiset kansalaiset käyttävät avoimet lähdekoodin ohjelmistoja hyvin laajalti. Suurin osa niiden käytöstä on tietojenkäsittely-infrastruktuurissa, kuten palvelimissa. Ne ovat kuitenkin yleis-työssä myös henkilökohtaisten tietokoneiden työpöytäkäytössä, johon sisältyy muun muassa tekstinkäsittely, taulukkolaskenta, esitykset, sähköposti ja Internet-selaus.

Jonkin saaminen ilmaiseksi on hyväksi koko kansantaloudelle, mutta ilmaisuus ei ole tärkein avoimen lähdekoodin ohjelmistojen etu. On paljon tärkeämpiä syitä, kuten ylläpidon helppous, turvallisuus ja tiedon saatavuus ja säilyvyys. Avoimen lähdekoodin ohjelmistoja pidetään yleisesti turvallisempina, koska kaikkien on mahdollista tutkia niiden lähdekoodia tietoturvaongelmien varalta. Suljettuja standardeja tuotteissaan käyttävien yritysten taloudelliset oikut ja sattumat eivät saa vaarantaa tietojen saatavuutta tai säilyvyyttä. Tämä on erityisen tärkeää julkishallinnolle, jonka täytyy kyetä turvaamaan julkisen aineiston turvallisuus, saatavuus ja säilyvyys.

Suurin este avoimeen lähdekoodiin perustuvien työpöytäohjelmistojen käyttöönotolle Suomessa on se, että käytännössä kaikki ohjelmat ovat alunperin englanninkielisiä. Useimmat keskeiset työpöytäohjelmistot on kuitenkin käännetty suomeksi kymmenien ahkerien vapaaehtoisten toimesta.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kattavat suomennokset ovat vapaaehtoistyöstä huolimatta vielä kaukana. Suurin puute on käyttöohjeiden kielenkäännöksissä;

vaikka ohjelmien käyttöliittymät on usein varsin hyvin käännettyjä, dokumentaatiota ei ole käännetty juuri lainkaan. Käyttöohjeiden kääntämisessä olisikin monin verroin suurempi työ kuin käyttöliittymien kääntämisessä.

Toisena ongelmana on luotettavuus. Koska kääntäjät ovat vapaaehtoisia, on kaikkien käännösten tekemistä kattavasti ja huolellisesti vaikea taata kohtuullisten aikarajojen sisällä aina, kun ohjelmista ilmestyy uusia versioita. Ainoa realistinen tapa varmistaa käännösten nopea ja varma saaminen on riittävä rahoitus, jolla taataan työresurssien saaminen. Tämä vaatii riittävää ja riittävän joustavaa rahoitusta.

Kielenkäännöksille on vaikea löytää kaupallisia ratkaisua, sillä ratkaisut vaatisivat sellaisia lisenssiratkaisuja, jotka olisivat ristiriidassa niiden vapaiden lisenssien kanssa, jotka takaavat avoimen lähdekoodin ohjelmistojen pysymisen avoimena myös tulevaisuudessa. Ne eivät myöskään toimisi pysyvänä ratkaisuna -- koska ne ovat alttiina kaupallisille oikuille ja sattumille, eivät ne ole yhtään sen luotettavampia kuin vapaaehtoinenkaan työ. Painetut kirjat ovat yksi kaupallinen ratkaisu. Avoimen lähdekoodin ohjelmistoista onkin lukuisia kirjoja myös suomeksi, mutta ne eivät ratkaise ohjelmien sisäisten käyttöohjeiden ongelmaa.

Yksittäiset organisaatiot eivät helposti maksa kaikkia käännöskuluja, sillä juuri kustannuksia ne yrittävät avoimen lähdekoodin ratkaisuilla usein välttää. Käännösten hinta on myös liian suuri millekään yhdelle organisaatiolle; siihen tarvitaan yhteistä panostusta. Tällöin ainoa mielekäs ratkaisu on julkinen rahoitus.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen tarjoamien valtavien resurssien hyödyntäminen merkitsisi suurta askelta kansantalouden kehitykselle. Suosittelemme riittävää julkista rahoitusta niiden suomennostyölle niiden kaupallisen, julkisen ja yksityisen käytön edistämiseksi.

Turussa 31. elokuuta 2003,

Marko Grönroos (magi@iki.fi)

Lokalisointityöryhmä

Linux-aktivaattori ry

Liite B. Työkalut

Tässä luvussa esitellään tärkeimmät kielenkäännöksessä käytettävät työkalut.

B.1 KBabel

KBabel on gettext-tyyliselle lokalisoinnille KDE-työpöytäympäristössä tarkoitettu kehittynyt kielenkäännösohjelma. KBabelilla voi kääntää myös sellaisia muita kuin KDE-ohjelmia, jotka käyttävät .po (Portable Object) -pohjaisia merkkijonotiedostoja.

Sen tärkeimmät ominaisuudet ovat:

- Helppokäyttöinen käyttöliittymä
- UTF-8 -merkkikoodauksen tuki
- Sanakirjojen käyttö
- Käännöstenhallinta suurten käännöskokonaisuuksien hallintaan

KBabel tulee KDE:n kehitystyökalupaketin `kdesdk` mukana, joka tulee useimpien GNU/Linux-jakelupakettien mukana.

B.2 Intltool

Intltool on Gnome-projektissa käytetty tekstipohjainen apuohjelmasarja, millä voidaan eritellä käännettävät rivit useista eri tiedostomuodoista. Apuna käytetään gettext-työkalua. Lopputuloksena on .po-tiedosto, mitä voidaan kääntää normaaliilla tekstieditorilla, KBabelilla tai Gtranslatorilla.

Kts. <ftp://ftp.gnome.org/pub/GNOME/sources/intltool/0.27/>

B.3 Gtranslator

Gtranslator on gettextin .po-tiedostojen editori Gnome-projektille. Siinä on helppokäyttöinen käyttöliittymä ja automatisoituja käännöstoimintoja (translation memory -tekniikka). Gtranslator ei ole yhtä pitkällä käytettävyydessä kuin KBabel, mutta kehittyy vähitellen.

Kts. <http://www.gtranslator.org/>

B.4 Gnomen Sanakirja (Gdict)

Tärkeä työkalu englanninkielisten termien ymmärtämiseen, jolla voi hakea englanninkielisten sanojen Webster-sanakirjakäännökset. Todellinen kääntäjän apu. Tulee Gnome-apuohjelmien mukana.

B.5 OOTrans

OOTrans on uusi OpenOffice.org-toimistopakettin (kts. kappale 2.3: *OpenOffice.org*) kielenkäännökseen tarkoitettu web-käyttöinen ohjelma, jonka avulla suuri määrä kääntäjiä voi kääntää OpenOffice.orgin käyttöliittymän merkkijonoja samanaikaisesti. OOTrans:ia ei vielä (elokuussa 2003) ole kokeiltu OpenOffice.orgin suomennokseen.

OpenOffice.org:in käyttöliittymän merkkijonot kaikille kielille on tallennettu suoraan ohjelmakoodiin, josta ne saadaan poimittua erityisellä ohjelmalla. Tämän jälkeen eri kääntäjät voivat tehdä käännösehdotuksia kullekin merkkijonolle. Tarkastajat käyvät kunkin merkkijonon käännökset läpi ja valitsevat niistä parhaimman. Käännöksen jälkeen merkkijonot viedään takaisin OpenOffice.orgin lähdekoodiin ja koko ohjelmisto käännetään.

OOTransin oleellisin piirre on merkkijonojen kontekstin merkitseminen; se liittää jokaiseen merkkijonoon yksilöllisen päätteen, kuten "A7MU" tai "VE9M", jolloin käyttöliittymässä näkyy esimerkiksi "Muokkaa A7MU" ja "Näytä VE9M". Kun sama merkkijono voi esiintyä monessa paikassa samaa ohjelmaa, voidaan näiden tunnisteiden avulla tunnistaa kukin merkkijono yksiselitteisesti.

OOTrans on tehokas apuväline vapaaehtoisuhteisön tekemään käännöstyöhön; unkarinkielinen käännös OpenOffice.orgin 22,000 merkkijonosta tehtiin puolessatoista päivässä 150:nen vapaaehtoisen voimin (itse tarkastukseen meni huomattavasti kauemmin).

Ohjeiden kääntämistä varten on vastaava ohjelma, OOHelpTrans.

Kts. <http://marketing.openoffice.org/conference/presentations-pdf/thu1615/Localization.pdf>.

B.6 MouseTrans

MouseTrans on toinen kokeiluasteella oleva työkalu OpenOffice.orgin kielenkäännökseen ja perustuu osittain samaan teknologiaan. Siinä käännökset voidaan tehdä suoraan ajossa olevassa ohjelmassa, vain napsauttamalla hiirellä käyttöliittymän merkkijonoa!

Kuten OOTrans, myös MouseTrans käyttää tunnistelippuja merkkijonojen identiteetin tunnistamiseen.

Kts. <http://marketing.openoffice.org/conference/presentations-pdf/thu1615/Localization.pdf>.

Liite C. Sanastot

Ainakin seuraavat sanakirjat ovat saatavilla Internetistä vapaasti:

- **ATK-sanakirja**

Tietotekniikan liitto ry:n julkaisema sanakirja, joka sisältää 4,000 tietotekniikan termiä ja lyhennettä englanniksi ja suomeksi ja 3,000 sanaa muilla kielillä (suomi-ruotsi, ranska-ruotsi, saksa-viro). Sanastot ovat ote Tietotekniikan liiton sanastotoimikunnan laatimasta ATK-sanakirjasta, jota on päivitetty jatkuvasti vuodesta 1966 lähtien.

URL: <http://www.tt-tori.fi/atk-sanakirja/>

- **Gnome-sanasto**

Gnome-työpöytäympäristön suomennostiimin keräämä sanasto, joka sisältää 679 hakusanaa.

URL: <http://gnome-fi.org/cgi-bin/sanakirja.cgi>

- **Kääntämisen opetussanasto**

Turun yliopiston Kääntämisen ja tulkkauksen keskuksen julkaisema ammattimaisen kääntämisen opettamisen sanasto, joka sisältää 289 suomenkielistä hakusanaa ja niiden saksan-, englannin-, espanjan- ja ranskankieliset vastineet.

URL: <http://www.utu.fi/hum/centra/pedaterm/>

- **Rinnakkaisohjelmistojen sanasto**

Sanasto rinnakkaisohjelmistojen terminologiasta, joka sisältää paljon yleistä tietojenkäsittelysanastoa ja paljon sellaista GNU/Linux-käyttöjärjestelmän kannalta oleellista sanastoa, jota ei esiinny muissa sanakirjoissa.

URL: <http://www.cs.helsinki.fi/u/alanko/rio/S02/kalvokopiot/sanasto.txt>

Liite D. Kirjallisuus

Alla on luettelo avoimen lähdekoodin ohjelmistoihin liittyvästä suomenkielisestä kirjallisuudesta.

D.1 Linux

- Durham, Jeff. *Linux-sertifikaatti*. IT-Press, 2003.
- Ek, Jesper; Eriksson, Ulrika. *Linux Internet-palvelimena*. Pagina, 2001.
- Gagné, Marcel. *Linux - Järjestelmänhaltijan käsikirja*. IT Press, 2003.
- Gay, Warren W. *Linux-ohjelmointi Trainer*. IT Press, 1999.
- Hakala, Viljo; Kurki-Suonio, Jani. *Linux: Yrityksen avoin vaihtoehto*. Edita, 1999.
- Hall, Jon "maddog"; Sery, Paul. *Red Hat Linux keltanokille*. Talentum, 2000.
- Hedemalm, Gunvald. *Linux-käsikirja*, 2. painos. Pagina, 2001.
- Hokkanen, Hannu. *Linux ja Samba*. Talentum, 2000.
- Jokinen, Ismo. *Linux: Peruskäyttäjän opas*. Edita, 1999.
- Juslin, Jukka. *Avoim lähdekoodi - Windowsista Linuxiin ja OpenOfficeen*. Talentum, 2003.
- Koski, Raimo. *Linux*. IT Press, 2003.
- Koski, Raimo; Kajala, Tomi. *Linux - Käyttäjän käsikirja*. IT Press, 2003.
- Koski, Raimo; Kajala, Tomi. *Linux - Asentajan käsikirja*. IT Press, 2003.
- Koski, Raimo. *Linux - Asentajan käsikirja*. IT Press, 2002.
- Koski, Raimo. *Linux Verkot*, 2. painos. IT Press, 2002.
- Koski, Raimo. *Linux käyttäjän käsikirja (Man-sivut & järjestelmänhallinta)*. IT Press, 2000.
- Koski, Raimo. *KDE - Käyttäjän käsikirja*. IT Press, 2000.
- Linjama, Tero; Peltomäki, Juha. *Linux - Linux-käyttäjän peruskirja*. Docendo, 1999.

Puska, Matti. *Linux palvelimena*. Talentum, 2001.

Rantala, Ari. *Linux peruskirja*. Docendo, 2003.

SAMS. *Linux Trainer Tehokurssi*. IT Press, 1999.

D.2 Sovellusohjelmat

Ahqvist, Jarkko; Niskanen, Ulla. *StarOffice (Visual)*. Docendo, 2000.

Ek, Jesper. *StarOffice 5.2*. Pagina, 2001.

D.3 Muuta

Diamond, Davis; Torvalds, Linus. *Just for Fun - Menestystarina*. Pagina, 2001.

Himananen, Pekka. *Hakkerietiikka ja informaatioajan henki*. Wsoy, 2001.

Moody, Glyn. *Kapinakoodi*. Tammi, 2001.

Stallman, Richard S.; Vaden, Tere. *Koodi vapaaksi - Hakkerietiikan vaativuus*. Tampere University Press, 2002.

Hakemisto

A	Kim Enkovaara.....8, 21
Apple Darwin9	KOffice.....8, 14
Apple Mac OS X.....10	Kongo Group.....11, 12
Asmo Koskinen.....21	Kppp.....9
atk-sanakirja.....27	KStars.....9
Avoimen lähdekoodin ohjelmistot.....4	Kääntämisen opetussanasto.....27
B	L
bash.....12	LaTeX.....12, 13
BSD.....9, 14, 18	libc.....12
C	Lingsoft.....12
Christian Rose.....10	Linux-aktivaattori.....2, 6, 21, 23
D	Lokalisoinnin osa-alueet.....5
dftp.....17	Lokalisointityöryhmä.....2, 6, 23
Debian Description Translation Project.....17	M
Debian GNU/Linux.....16, 20, 21	Man-sivut.....18, 28
F	mandrake.....9, 14, 15, 19-21
FAQ:t.....19	Mandrake Linux.....14, 15, 20, 21
Free Documentation License.....8	Maria Pinjanainen.....21
FreeBSD.....14	Marko Grönroos.....1, 2, 21, 23
G	Microsoft Office.....10
gawk.....12	Microsoft Windows.....10
gettext.....24	MouseTrans.....25
Gnome-sanasto.....27	MS Excel.....10
Gnome-työpöytäympäristö.....9, 14, 15, 17, 27	MS Word.....10
GNU FDL.....8	N
GNU GPL.....8, 10, 18	Novell.....9
GNU LGPL.....10	O
GNU/FreeBSD.....14	OOTrans.....25
GNU/Linux.....4, 9, 10, 14-16, 18-21, 24, 27	OpenOffice.org.....25
GNU/OpenBSD.....14	OpenBSD.....14
Göran Uddeborg.....12	openoffice.org.....6, 10-12, 14-16, 21, 25, 26
H	P
HOWTO-ohjeet.....19	PasaNet.....11
hp.....9, 15, 21	Pasi Ryhänen.....12
HP-UX.....9	Pauli Virtanen.....12
I	Peter Karlsson.....17
Infosivut.....19	Portable Object.....24
IT Linux.....16, 20	Python.....12
IT Press.....16, 28, 29	R
J	Raimo Koski.....16
järjestelmäohjelmat.....12, 14-16	Red Hat.....9, 14-16, 28
K	Red Hat Linux.....14-16, 28
KBabel.....8, 24	Rinnakkaisohjelmistojen sanasto.....27
KDE.....8, 9, 12, 14-17, 20, 21, 24, 28	S
kde-.....21	Sami Laine.....12, 21
KDE-työpöytäympäristö.....8, 24	Sami Pesonen.....9, 21
	sanastot.....27
	Seppo Koskela.....21
	SISSL.....10, 11

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen lokalisoinnin tila 2003

Yhteenveto

Soikko.....	12, 16	Tarmo Toikkanen.....	17, 21
SOT.....	11, 15, 16, 18, 20	The Gnome Translation Project.....	9
SOT Linux.....	15, 16, 20	Thomas Backlund.....	15, 21
SOT Office.....	16	Tietotekniikan liitto.....	27
SOT Oy Suomen Ohjelmistotyö Ab.....	15	tmispell.....	12
Soveltava Linux-instituutti.....	6, 7	Tommi Vainikainen.....	17, 21
StarOffice.....	10-12, 29	Translation Project.....	9, 12, 14-17, 20, 21
Sun Industry Standards Source License.....	10	työpöytäympäristöt.....	15
Sun Microsystems.....	9-12	työpöytäympäristöt.....	8, 14
Sun Solaris.....	9, 10	W	
SuSE Linux.....	14, 15	WWW-sivustot.....	19
T		X	
Tapio Lehtonen.....	17	XML.....	10
tar.....	4-12, 16-25, 29		